

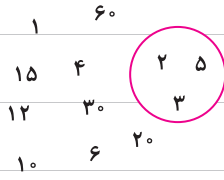
صفحه ۲ کتاب درسی

مورفای مجموعه

فعالیت

در شکل روبه‌رو شماره‌های طبیعی عدد ۶۰ را نوشته‌ایم و بین آن‌ها شماره‌های اول را مشخص کرده‌ایم. شما هم شماره‌های ۶۰ را که اول نیستند، در یک منحنی بسته قرار دهید.

اگر شماره‌های طبیعی و اول عدد ۶۰ یعنی $۲, ۳, ۵$ را در داخل دو آکلاذ قرار دهیم و آن را با حرفی چون A یا B یا ... نام‌گذاری کنیم و بنویسیم $A = \{۲, ۳, ۵\}$ ؛ در این صورت یک **مجموعه** تشکیل داده‌ایم و به هر یک از عددهای $۲, ۳$ و ۵ یک عضو مجموعه A می‌گوییم؛ پس مجموعه A دارای ۳ عضو است.

* شما شماره‌های مرکب عدد ۶۰ را به صورت یک مجموعه بنویسید و آن را B بنامید.

* مجموعه شامل شماره‌های عدد ۶۰ که نه اول باشند و نه مرکب، چند عضو دارد؟ این مجموعه را نیز C بنامید و آن را نمایش دهید.

* مجموعه D شامل همه شماره‌های دورقمی ۶۰ را تشکیل دهید؛ این مجموعه چند عضو دارد؟

از رضا و احمد خواسته شد تا مجموعه شامل ۳ شماره زوج عدد ۶۰ را تشکیل دهند. احمد نوشت: $\{۱۰, ۶, ۴\}$ و رضا نوشت: $\{۱۲, ۱۰, ۶\}$. به نظر شما چرا جواب‌های آن‌ها باهم فرق دارد؟

نکته

در نمایش مجموعه‌ها، ترتیب نوشتن عضوهای مجموعه، مهم نیست و با جابه‌جایی عضوهای یک مجموعه، مجموعه جدیدی ساخته نمی‌شود؛ همچنین با تکرار عضوهای یک مجموعه، مجموعه جدیدی ساخته نمی‌شود؛ بنابراین به جای

$\{۳, ۳, ۴\}$ می‌نویسیم $\{۳, ۴\}$.

صفحه ۳ کتاب درسی

فعالیت

۱) کدام یک از عبارتهای زیر، مشخص کننده یک مجموعه است؟ مجموعه مورد نظر را نمایش دهید.

الف) عددهای طبیعی و یک رقمی

ب) چهار شاعر ایرانی

ج) دو عدد اول کوچکتر از ۱۲

۲) با توجه به شرط متمایز بودن عضوهای یک مجموعه، جاهای خالی را پر کنید:

الف) به جای $A = \{1, 2, 1, 4, 5\}$ باید بنویسیم $A = \{ \dots, \dots, \dots \}$

ب) به دلیل تکراری بودن عدد $\dots$ در $B = \{5, 6, 5, 7\}$ آن را به صورت $\dots$ می نویسیم.

نکته

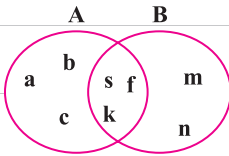
اگر مجموعه A را به صورت $A = \{a, b, 5, 7\}$ در نظر بگیریم، برای نشان دادن اینکه a عضوی از مجموعه A است، می نویسیم $a \in A$ و می خوانیم « a عضو A است» و چون عدد ۴ عضو A نیست، می نویسیم $4 \notin A$ و می خوانیم «۴ عضو A نیست».

صفحه ۳ و ۴ کتاب درسی

فعالیت

۱) با توجه به نمودار ون، که برای دو مجموعه A و B رسم شده است،

مجموعه های A و B را با عضوهایشان مشخص کنید.

۲) دو مجموعه $A = \{1, 2, 3, 4, 5, 6\}$ و $B = \{5, 6, 7, 8\}$ را در نظر بگیرید:

دو مجموعه را با یک نمودار ون نمایش دهید. کدام عددها هم در منحنی بسته مربوط به A و هم در منحنی

بسته B وجود دارد؟

۳ مجموعه عددهای دورقمی و زوج اول را بنویسید و آن را E بنامید. این مجموعه چند عضو دارد؟

نکته

اگر در مجموعه‌ای عضوی وجود نداشته باشد، آن را مجموعه تهی می‌نامیم و با نماد $\emptyset$ یا $\{\}$ نمایش می‌دهیم. توجه شود که این مجموعه با مجموعه $\{\emptyset\}$ یا $\{0\}$ که هر کدام دارای یک عضو هستند، یکی نیست.

۴ کدام یک از عبارتهای زیر، مجموعه تهی را مشخص می‌کند؟

- الف) عددهای طبیعی بین ۵ و ۶
 ب) عددهای صحیح بین ۱- و ۱
 ج) عددهای اول و زوج
 د) عددهای طبیعی یک‌رقمی و مضرب ۳ که اول باشد.

صفحه ۴ کتاب درسی

کار در کلاس

۱ سه عبارت بنویسید که هر کدام نشان‌دهنده مجموعه تهی باشد؛ سپس عبارتهای خود را با نوشته‌های هم‌کلاسی‌های خود مقایسه کنید.

۲ سه عبارت بنویسید که هر کدام مشخص‌کننده مجموعه‌ای فقط با یک عضو باشد.

۳ عبارتهایی که مجموعه‌ای را مشخص می‌کند، با علامت ✓ و بقیه را با علامت ✗ مشخص کنید. (با ذکر دلیل).

الف) چهار عدد فرد متوالی (ب) سه عدد طبیعی زوج متوالی با شروع از ۲

ج) عددهای اول کوچک‌تر از ۲۰ (د) سه شهر ایران

ه) شمارنده‌های عدد ۲۴ (و) ۵ عدد بزرگ

ز) عددهای طبیعی بین ۲ و ۳

۴ مانند نمونه کامل کنید:

$A = \{ \text{ی، ...، پ، ب، الف} \}$

$B = \{ ۴, ۸, ۱۲, \dots \}$

C: مجموعه حروف a و b و عدد ۳

$D = \{ ۵ \}$

$E = \{ \}$

$F = \{ ۲, ۴, ۶, ۸ \}$

G: مجموعه عددهای طبیعی بین ۲ و ۱۰

$H = \{ ۲, ۳, ۵, ۷ \}$

مجموعه حروف الفبای فارسی

$\{ ۳, ۴, ۵, ۶, ۷, ۸, ۹ \}$

مجموعه عددهای صحیح بین ۲- و ۳-

B مجموعه مضرب‌های طبیعی عدد ۴

مجموعه عددهای اول یک‌رقمی

مجموعه مضرب‌های اول عدد ۵

$\{ ۳, a, b \}$

$\{ ۶, ۴, ۲, ۸ \}$

۵ کدام یک از عبارتهای زیر مشخص‌کننده یک مجموعه است؟ با نمودار ون نشان دهید:

الف) عددهای صحیح مثبت و کم‌تر از ۱۰

ب) شمارنده‌های اول عدد ۱۹

ج) عددهایی که شش وجه یک تاس معمولی را مشخص می‌کند.

د) جواب‌های معادله $2x + 8 = 1$

ه) چهار میوه خوشمزه

و) عددهای صحیح منفی و بزرگ‌تر از -۸

صفحه ۵ کتاب درسی

شربن

۱) متناظر با هر عبارت، یک مجموعه و متناظر با هر مجموعه، یک عبارت بنویسید و تعداد عضوهای هر مجموعه را تعیین کنید:

الف) $A = \{1, 8, 27, 64, 125\}$

ب) $C = \{10\}$

ج) عددهای طبیعی مضرب ۵ و کوچک‌تر از ۱۰۰

د) عددهای طبیعی بزرگ‌تر از ۴ و کوچک‌تر از ۵

ه) عددهای صحیح منفی که بین ۴ و ۷ قرار دارد.

و) عددهای اول دورقمی که مضرب ۷ باشد.

۲) جاهای خالی را طوری کامل کنید تا عبارت حاصل، درست باشد.

الف) عبارت «۵ عدد طبیعی که بین ۱ و ۲۰ قرار داشته باشد» یک مجموعه را مشخص ..... .

ب) مجموعه $\{2, 3, 4, \dots, 9\}$ دارای ..... عضو است.

ج) مجموعه $A = \{0, \emptyset\}$ دارای ..... عضو است.

د) با توجه به مجموعه $A = \{3, 5, 7, 9, 11\}$ ؛ داریم: ۵ عضو A است یا با نماد ریاضی، ..... و ۱۲ عضو

A نیست یا با نماد ریاضی، ..... .

۳) سه مجموعه متفاوت بنویسید که عدد ۲ عضو آنها باشد.

صفحه ۶ کتاب درسی

رو مجموعه برابر

فعالیت

۱) جدول عددهای صحیح روبه‌رو را طوری کامل کنید که مجموع عددهای روی هر

سطر، هر ستون و هر قطر آن برابر ۱۲ شود؛ سپس مجموعه عددهای سطر دوم جدول

را بنویسید و آن را A بنامید.

۱۰		۱۲
-۴		-۲

اکنون مجموعه B را چنان بنویسید که شامل سه عدد زوج متوالی و میانگین عضوهای آن با ۴ برابر باشد.

هر یک از مجموعه‌های A و B چند عضو دارد؟

آیا هر عضو A در مجموعه B است؟ ..... آیا هر عضو B در مجموعه A است؟

نکته

همان‌طور که ملاحظه کردید، عضوهای دو مجموعه A و B یکسان‌اند و هر عضو A، عضو B و هر عضو B،

عضو A است؛ در این صورت دو مجموعه A و B برابرند و می‌نویسیم $A = B$.

۲) مجموعه A شامل سه عدد طبیعی متوالی است به طوری که حاصل جمع آن‌ها برابر ۲۷ است. ابتدا A را با

عضوهای آن بنویسید؛ سپس مجموعه‌هایی را مشخص کنید که در زیر معرفی شده و با A برابر است:

الف) مجموعه عددهای طبیعی بین ۶ و ۱۰

ب) مجموعه عددهای طبیعی بزرگ‌تر از ۷ و کوچک‌تر از ۱۱

ج) مجموعه سه عدد طبیعی متوالی که میانگین آن‌ها با ۹ برابر است.

صفحة ۶ و ۷ کتاب درسی

کار در کلاس

۱) جاهای خالی را در مجموعه‌های زیر طوری پر کنید که مجموعه‌ها برابر باشد:

$$\text{الف) } \{5, \dots, \frac{2}{5}, 4, \frac{9}{3}\} = \{\frac{2}{5}, 3, \frac{-\sqrt{144}}{(-2)^2}, \dots, \sqrt{25}\}$$

$$\text{ب) } \{7, \frac{4}{10}, \sqrt{\frac{4}{9}}, -\frac{1}{2}, \dots, 0, 625\} = \{\frac{2}{3}, \frac{2}{5}, -0, 5, \frac{5}{8}, \dots, -2\}$$

۲) دو مجموعه به نام‌های A و B مانند سؤال بالا طرح کنید. پاسخ خود را با دوستانتان مقایسه کنید.

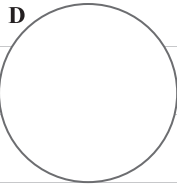
صفحه ۷ و ۸ کتاب درسی

زیر مجموعه

فعالیت

مجموعه عددهای جدول فعالیت قبل را D بنامید؛ سپس عضوهای مجموعه D را در نمودار ون روبه‌رو بنویسید.

در نمودار بالا، عضوهایی را که بر ۳ بخش پذیر است، با یک منحنی بسته مشخص کنید و B بنامید.

مجموعه B را بنویسید. آیا هر عضو B ، عضوی از D نیز هست؟

در مجموعه D ، عددهای زوج را مشخص کنید و آن را C بنامید؛ آیا $D = C$ ؟

آیا مجموعه C زیرمجموعه D است؟

نکته

با توجه به تعریف زیرمجموعه، واضح است که هر مجموعه، زیرمجموعه خودش هست؛ یعنی اگر A مجموعه‌ای دلخواه باشد، داریم:

$$A \subseteq A$$

اکنون زیرمجموعه‌ای از D را مشخص کنید که عضوهای آن عددهای فرد باشد؛ نام دیگر این مجموعه چیست؟

آیا عبارت $D \subseteq \{2, -6, 4, 0, 1\}$ درست است؟ چرا؟

نکته

اگر بتوانیم عضوی در B بیابیم که در A نباشد، می‌گوییم B زیرمجموعه A نیست و می‌نویسیم $B \not\subseteq A$.

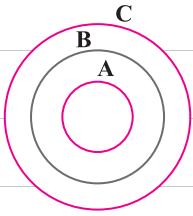
آیا در مجموعه تهی عضوی هست که در مجموعه دلخواهی مانند A نباشد؟

نکته

مجموعه تهی زیرمجموعه هر مجموعه‌ای دلخواه مانند A است: $\emptyset \subseteq A$.

صفحه ۸ کتاب درسی

کار در کلاس

۱ با توجه به نمودار مقابل، دلیل درستی یا نادرستی عبارت‌های زیر را مشخص کنید.

$C \not\subseteq A$

$B \subseteq A$

$A \not\subseteq C$

$A \subseteq B$

$B \subseteq C$

$\emptyset \subseteq A$

۲ مجموعه‌های A ، B و C را در نظر بگیرید؛ سپس درستی یا نادرستی عبارت‌های زیر را مشخص کنید

(با ذکر دلیل). $A = \{1, 3, 6, 4\}$ ، $B = \{5, 1, 3\}$ ، $C = \{2, 5, 1, 3, 6\}$

$B \not\subseteq A$

$3 \subseteq B$

$A \subseteq B$

$B \subseteq C$

$A \not\subseteq C$

$2 \in A$

$\{1, 4\} \in A$

$6 \notin A$

$\{5, 6\} \subseteq C$

$5 \in C$

$0 \subseteq A$

۳ همه زیرمجموعه‌های $A = \{a, b, c\}$ در زیر نوشته شده است:

$\emptyset, \{a\}, \{b\}, \{c\}, \{a, b\}, \{a, c\}, \{b, c\}, \{a, b, c\}$

مانند نمونه، تمام زیرمجموعه‌های هر یک از مجموعه‌های زیر را بنویسید:

الف) مجموعه عددهای طبیعی بین ۹ و ۱۲.

ب) $\{a, b, c, d\}$

صفحه ۱۰ کتاب درسی

کار در کلاس

مجموعه‌های زیر را با اعضا مشخص کنید:

الف) مجموعه عددهای صحیح فرد

ب) $A = \{x \mid x \in \mathbb{Z}, -5 \leq x < 5\}$

ج) $B = \{3k+2 \mid k \in \mathbb{Z}\}$

۱) مجموعه $A = \{-2, -1, 0, 1, 2\}$ را در نظر بگیرید. کدام یک از مجموعه‌های زیر با هم برابر است؟

$$B = \{x | x \in A, x^2 \leq 2\}, \quad C = \{x | x \in A, -1 \leq x \leq 1\}, \quad D = \{x | x \in A, x^2 = 1\}$$

۲) سه مجموعه مانند A, B, C بنویسید؛ به طوری که $A \subseteq B$ و $B \subseteq C$. آیا می‌توان نتیجه گرفت $A \subseteq C$ ؟

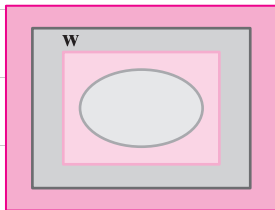
۳) تمام زیرمجموعه‌های هر یک از مجموعه‌های زیر را بنویسید:

الف) $A = \{x | x \in \mathbb{N}, 2x + 1 = 3\}$

ب) $B = \{2x | x = 0, 2, 3\}$

۴) نمودار روبه‌رو، وضعیت مجموعه‌های $\mathbb{W}, \mathbb{Q}, \mathbb{N}, \mathbb{Z}$ را نسبت به هم

نشان می‌دهد؛ آن‌ها را نام‌گذاری و با علامت $\subseteq$ با هم مقایسه کنید.

۵) درستی یا نادرستی عبارتهای زیر را با ذکر دلیل مشخص کنید:

الف) هر عدد گویا عددی حسابی است.

ب) هر عدد حسابی عددی گویاست.

ج) هر عدد صحیح عددی گویاست.

د) بعضی از عددهای گویا، عدد صحیح‌اند.